

PROFESSELE RUIMTE IN HET OPENBAAR BESTUUR

HOEVEEL VRIJHEID HEEFT DE AMBTENAAR?

Professionele ruimte binnen het openbaar bestuur is 'hot': de ruimte die de ambtenaar heeft om binnen bepaalde grenzen het vak uit te oefenen en te ontwikkelen. Die ruimte impliceert vrijheid, maar waar liggen de grenzen? Jan Hut en Maurits Hoenders (CMHF) en Ipe van der Deen (voorzitter Platform Rijk Ondernemingsraden) doen een voorzet.

De ambtenaar heeft te maken met verschillende belangen: politiek, samenleving (individueel versus groep) en bedrijfscultuur. In dat krachtenveld en onder druk van steeds meer regelgeving dreigen het vakmanschap en de eigen professionaliteit onder te sneuwen. Ambtenaar zijn is, hoeveel grappen je er ook over kunt maken, gewoon een vak waar je het algemeen belang dient op basis van rechtsgelijkheid, legitimiteit en zorgvuldigheid. Het is daarom van belang dat je met collega's praat over wat dat vak precies inhoudt en welke grenzen je daarbij in acht moet nemen.

Professionele ruimte mag geen dode letter worden, zoals met integriteit lijkt te gebeuren: als de departementen maar voldoende beleid hebben geproduceerd, is het goed. Wij zijn het eens met de Raad voor Overheidspersoneel dat er een continue dialoog op gang moet komen over bewust en verantwoord professioneel handelen in de publieke sector (advies nr. 30, 23-5-'08). Hieronder onze visie over hoe je die dialoog op gang laat komen.

De overheid schrappt richting maatschappij regels, omdat men wil besturen op basis van het principe *High Trust* (Verantwoord Vertrouwen). Intern kiest de overheid echter nog steeds voor meer regels (*Low Trust*). Daarmee heet het risico (beleidsmatig, juridisch en politiek) afgedekt én wekt de overheid de illusie dat is gegarandeerd dat er niets fout gaat. Voor beleidsmakers en de politiek is dat een prettig gevoel. Juristen weten als geen ander dat dat niet zo is, maar als er om meer regels wordt gevraagd, ga je die maken. De Algemene Rekenkamer heeft in 2010 geconstateerd dat de regels niet overal op orde zijn en het overkoepelende

beleid ontbreekt, maar ook dat de discussie over integriteit (oftewel op een verantwoorde manier omgaan met professionele ruimte) niet wordt gevoerd. Wij adviseren om de bestaande regelgeving tegen het licht te houden en te groeien naar een beperkt aantal regels. Bijvoorbeeld: 'Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet' en 'Als u bang bent dat het op de voorpagina komt, klopt er iets niet'. Daarbinnen moeten de politiek, de ambtelijke top en de ambtenaren dilemma's uit de praktijk bespreken in een open dialoog.

POLITIEK PRIMAAT

Nu het kabinet-Rutte de oekaze-Kok (verbod contact tussen ambtenaren en politici) van tafel heeft geveegd, moet die dialoog gaan over wat je als ambtenaar wel of niet kunt bespreken met een volksvertegenwoordiger. Bij voorkeur een dialoog tussen ambtenaren en politici zodat een goed beeld ontstaat van wat politiek en wat technisch is.

De overheid kiest steeds vaker voor een open planproces. Dat vergt een andere manier van denken en werken. Wat kan je als ambtenaar wel of niet zeggen in discussies met de maatschappij? Hoe duidelijk kan of mag je zijn over wat de overheid wil? Wat betekent het politieke primaat voor het open planproces? Wat kan wel of niet binnen de organisatie waar je werkt (ongewenst gedrag: elkaar aanspreken of een oogje dicht knijpen)?

De overheid moet als moderne organisatie een professionele cultuur ontwikkelen waarin de ambtenaar zijn professionele ruimte kan verkennen en leert kennen. Meer (handelings)ruimte betekent meer verantwoordelijkheid. Daar moeten ambtenaren zich van bewust zijn en moeten ze elkaar op aanspreken. Door minder regels en een open dialoog over het vak van de ambtenaar ontstaat een dynamische, professionele cultuur waarin het dagelijkse werk en alles wat daarbij komt kijken, duidelijk wordt. Wij vertrouwen op de professionaliteit van de ambtenaren dat zij dat kunnen. ●

JAN HUT EN MAURITS HOENDERS ZIJN VAN CMHF.

IPE VAN DER DEEN IS VOORZITTER VAN HET PLATFORM RIJK ONDERNEMINGSRADEN.

